

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1674/2021, ECLI:CZ:NS:2022:27.CDO.1674.2021.1

Číslo: 59/2023

Právní věta:

Smyslem a účelem § 620 odst. 2 z. o. k. je ochrana vylučovaného člena před důsledky jeho vyloučení z družstva do doby pravomocného skončení řízení o prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné.

Byť členství vylučované osoby zaniká (již) okamžikem, kdy byl proces vyloučení z družstva završen (§ 619 z. o. k.), nelze s ohledem na možnost zneplatnění vyloučení soudním rozhodnutím s účinky *ex tunc* připustit, aby až do okamžiku právní moci rozhodnutí soudu o platnosti vyloučení (tj. do doby, kdy bude s konečnou platností postaveno na jisto, že vyloučení člena z družstva již nemůže být zvráceno) byly vůči vylučovanému členovi uplatňovány (jakékoli) důsledky zániku jeho členství.

Dojde-li proto v průběhu řízení o nahrazení projevu vůle uzavřít smlouvu o převodu bytové jednotky k vyloučení žalobce z družstva a podal-li žalobce včas návrh na prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné, může soud žalobu zamítnout z důvodu ztráty aktivní věcné legitimace žalobce až poté, kdy bude pravomocně zamítnut návrh na prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné, resp. kdy bude řízení o tomto návrhu pravomocně skončeno jinak než vyhověním návrhu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.08.2022

Spisová značka: 27 Cdo 1674/2021

Číslo rozhodnutí: 59

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Vyloučení člena družstva

Předpisy: § 619 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 620 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 620 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 622 odst. 4 zákona č. 90/2012 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 2. 2021, sp. zn. 4 Cmo 140/2020, a věc vrátil Vrchnímu soudu v Praze k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou doručenou Městskému soudu v Praze dne 20. 6. 2018 se žalobce domáhá, aby soud nahradil projev vůle Bytového družstva V. v likvidaci (dále též jen „družstvo“ nebo „žalovaný“) uzavřít se žalobcem smlouvu o převodu bytové jednotky ve znění specifikovaném v petitu žaloby.

2. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 9. 6. 2020, č. j. 77 Cm 89/2018-149, žalobu zamítl (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

3. Soud prvního stupně vyšel (mimo jiné) z toho, že:

1) Družstvo je vlastníkem bytu č. 1 v budově č. p. 2, která je součástí pozemku parc. č. 3 v k. ú. P. v obci P. (dále též jen „byt“).

2) Žalobce byl ke dni 9. 12. 2009 přijat za člena družstva. Mezi žalobcem a družstvem byla dne 4. 8. 2011 uzavřena smlouva o nájmu bytu.

3) Členská schůze družstva dne 19. 4. 2017 schválila, že po vymezení jednotek v domě bude proveden bezúplatný převod jednotek do vlastnictví členů družstva, kteří jsou nájemci bytů uvedených v zápisu a nebytového prostoru - ateliéru a přispěli svými členskými vklady na pořízení objektu P. č. p. 2, nejpozději do tří měsíců ode dne konání členské schůze. V případě, že vymezení jednotek nastane později, běží tato lhůta ode dne doručení rozhodnutí příslušného katastrálního úřadu o vymezení jednotek v budově, přičemž do lhůty se nezapočítává doba, po kterou bude katastrální úřad provádět řízení o vkladu.

4) Žalobce byl rozhodnutím představenstva družstva ze dne 18. 5. 2020 vyloučen z družstva z důvodu nesložení zálohy na náklady spojené s opravou budovy a úpravami bytu ve výši 790.000 Kč; dopis o vyloučení převzal dne 21. 5. 2020.

4. Na takto ustaveném základě soud prvního stupně, cituje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. [29 Cdo 4608/2015](#), uzavřel, že „nemůže nahradit projev vůle žalovaného za situace, kdy by mezi účastníky uzavřel smlouvu, která není v pořádku, neboť údaje v ní uvedené neodpovídají skutečnému stavu, a to v popisu bytu“. V řízení o nahrazení projevu vůle dle § 161 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), je povinností soudu posuzovat „návrh zásadně jako celek, tedy v tom znění, jak se nahrazení projevu vůle žalobce domáhá, aniž by byl oprávněn do jeho obsahu jakkoli zasahovat a provádět jeho úpravy, neboť je vázán návrhem na zahájení řízení“.

5. Podle soudu by tím „sám vytvářel rozpor - neurčitost. Pokud žalobce trvá na tom, aby žalovaný plnil svoji povinnost, je i na něm, aby plnil i on své povinnosti. Je tedy na žalobci, aby tento rozpor odstranil, a teprve poté, nebude-li ze strany žalovaného zde vůle smlouvu o převodu bytové jednotky se žalobcem uzavřít, se po soudu domáhal vydání rozhodnutí o nahrazení projevu vůle“.

6. Soud měl jinak všechny námitky družstva, podle nichž žalobce neměl splnit předpoklady pro vznik povinnosti družstva uzavřít s ním smlouvu o převodu vlastnického práva k bytu, za nedůvodné.

7. Vrchní soud v Praze k odvolání žalobce v záhlaví označeným rozsudkem rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku I. potvrdil (první výrok), ve výroku II. je změnil co do výše náhrady nákladů řízení (druhý výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (třetí výrok).

8. Odvolací soud po doplnění dokazování rozhodnutím členské schůze ze dne 9. 7. 2020 o zamítnutí námitek proti rozhodnutí o vyloučení žalobce z družstva a potvrzení rozhodnutí o vyloučení, včetně

doručenky o doručení rozhodnutí žalobci dne 16. 7. 2020, dospěl k závěru, že v důsledku vyloučení žalobce z družstva zaniklo (v průběhu odvolacího řízení) jeho členství v družstvu a rovněž tak i nájem bytu, čímž žalobce ztratil aktivní věcnou legitimaci. Zahájení řízení o neplatnost vyloučení nemá ve vztahu k zániku členství žalobce v družstvu „odkladný účinek“. Na tomto závěru „nic nemění ani ustanovení § 620 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále též jen „z. o. k.“], jež je podle odvolacího soudu nutno vykládat tak, že „žalobce nemá až do doby pravomocného skončení soudního řízení ... nárok na vypořádací podíl a naopak, žalovaný by neměl uvolněný byt převést do vlastnictví třetích osob“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jež má za přípustné podle § 237 o. s. ř. k řešení (v judikatuře Nejvyššího soudu dosud neřešené) otázky, „jaké jsou účinky“ § 620 odst. 2 z. o. k. „ve vztahu k aktivní věcné legitimaci člena družstva k vedení řízení o nahrazení projevu vůle s převodem bytové jednotky, která je ve vlastnictví družstva, do vlastnictví tohoto člena družstva“.

10. Dovolatel má za to, že § 620 odst. 2 z. o. k. je (jako speciální ustanovení ve vztahu k § 619 z. o. k.) nutno vykládat tak, že až do skončení řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti rozhodnutí o vyloučení z družstva má vylučovaný člen (nadále) postavení člena družstva; opačný výklad by dával družstvu efektivní nástroj umožňující zabránit členovi domoci se žalobou uplatněného nároku (jenž je podmíněn trváním členství v družstvu); k širšímu výkladu § 620 odst. 2 z. o. k. se kloní i literatura (z níž dovolatel cituje).

11. Rozsudek nahrazující „projev vůle s převodem bytu“ je podle názoru dovolatele („co do svých důsledků“) deklaratorní, „*de facto* uskutečňuje nárok, který vznikl již v minulosti“ (dovolatel v této souvislosti odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2016, sp. zn. [29 Cdo 3845/2014](#)). Odvolací soud nezohlednil, že právním důvodem převodu bytu do vlastnictví je (již) usnesení členské schůze z 19. 4. 2017. Ke dni jeho přijetí dovolatel všechny podmínky pro převod bytu splňoval, pozdější vyloučení dovolatele z družstva pak již na závěr o jeho aktivní věcné legitimaci nemůže mít vliv.

12. Dovolatel dále namítá, že odvolací soud nesprávně (v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu, z níž dovolatel cituje) posoudil jeho návrh na přerušování odvolacího řízení do pravomocného skončení řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze o jeho vyloučení z družstva, nezohlednil „otázku hospodárnosti řízení jako celku“, přičemž tato vada mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

13. Dovolatel navrhuje dovolání odmítnout jako nepřípustné, případně je zamítnout jako nedůvodné, maje napadené rozhodnutí za správné.

III.

Přípustnost dovolání

14. Dovolání je přípustné k řešení otázky výkladu § 620 odst. 2 z. o. k., Nejvyšším soudem doposud v souvislostech otevřených v dovolání neřešené.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Podle § 617 z. o. k. o vyloučení člena z družstva rozhoduje představenstvo nebo jiný orgán určený stanovami (odstavec první). Rozhodnutí o vyloučení musí mít písemnou formu. Rozhodnutí obsahuje i

poučení o právu vylučovaného člena podle § 618 (odstavec třetí).

16. Podle § 618 odst. 1 z. o. k. proti rozhodnutí o vyloučení může člen podat odůvodněné námitky k členské schůzi ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení oznámení o vyloučení; to platí i v případě, že o vyloučení rozhodla členská schůze; k námitkám podaným v rozporu s tím se nepřihlíží.

17. Podle § 619 z. o. k. členství vylučované osoby zaniká marným uplynutím lhůty pro podání námitek nebo dnem, kdy bylo vylučované osobě doručeno rozhodnutí členské schůze o zamítnutí námitek.

18. Podle § 620 z. o. k. proti rozhodnutí členské schůze a) o zamítnutí námitek, nebo b) o vyloučení, jestliže o vyloučení rozhodovala podle stanov členská schůze, může vylučovaná osoba podat ve lhůtě 3 měsíců ode dne doručení rozhodnutí návrh soudu na prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné (odstavec první). Do doby uplynutí lhůty pro podání návrhu u soudu nebo do doby pravomocného skončení soudního řízení družstvo nemůže vůči členovi uplatnit žádná práva plynoucí ze zániku jeho členství (odstavec druhý).

19. Podle § 622 odst. 4 z. o. k. bylo-li rozhodnutí o vyloučení zrušeno nebo rozhodla-li členská schůze nebo soud, že námitky člena proti rozhodnutí o vyloučení jsou důvodné, platí, že členství v družstvu nezaniklo.

20. Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu se podává, že:

1) Vyloučení z družstva je citelnou sankcí, jíž družstvo může postihnout porušování členských povinností (§ 575 odst. 2 z. o. k.), neboť členu družstva v důsledku vyloučení zaniká účast v družstvu a práva z této účasti plynoucí (uvedená zejména v § 575 odst. 1 z. o. k.). V bytovém družstvu v důsledku vyloučení tak zaniká (mimo jiné) právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, nebo nájem družstevního bytu (družstevního nebytového prostoru); viz § 734 odst. 3 větu první z. o. k.

2) Účelem právní úpravy vyloučení člena z družstva podle § 614 a násl. a § 734 odst. 1 z. o. k. je chránit družstvo (a jeho členy) před škodlivými důsledky opakovaných nebo závažných porušení členských povinností členem družstva.

Srov. zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2020, sp. zn. [27 Cdo 2613/2018](#), a judikaturu na něj navazující.

21. Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu se k otázce vyloučení člena z družstva dále (mimo jiné) podává:

1) Zákon o obchodních korporacích upravuje vyloučení člena z družstva obdobně, jako tak činil zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Neurčí-li stanovy jinak, rozhoduje o vyloučení člena z družstva představenstvo (§ 617 odst. 1 z. o. k.). Rozhodnutí o vyloučení musí být učiněno písemně a musí obsahovat poučení o právu vylučovaného člena podat odůvodněné námitky proti svému vyloučení k členské schůzi (§ 617 odst. 3 z. o. k.). Písemné rozhodnutí o vyloučení se doručuje postupem podle § 621 z. o. k.

2) Zákonem předvídanou obranou člena družstva proti jeho vyloučení z družstva jsou odůvodněné námitky, jež vylučovaný člen družstva musí podat ve lhůtě určené ustanovením § 618 odst. 1 z. o. k. O tomto právu musí být člen družstva poučen (§ 617 odst. 3 *in fine* z. o. k.), jinak lhůta k podání námitek nezačne běžet.

3) Lhůta k podání námitek je prekluzivní (viz § 618 odst. 1 *in fine* z. o. k.); jejím uplynutím právo podat námitky (a dosáhnout tak přezkoumání souladu rozhodnutí o vyloučení s právními

předpisy a se stanovami) zaniká (§ 603 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dále též jen „o. z.“).

4) Jestliže vylučovaný člen podá odůvodněné námitky proti svému vyloučení, jeho účast nezanikne dříve, než členská schůze rozhodne o podaných námitkách; zamítne-li je, zaniká účast člena dnem, kdy mu bylo doručeno rozhodnutí členské schůze o zamítnutí námitek.

5) Nesouhlasí-li vylučovaný člen s rozhodnutím členské schůze o jím podaných námitkách, může podat ve lhůtě určené ustanovením § 620 odst. 1 z. o. k. návrh na zahájení řízení o prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné. Neučiní-li tak, nelze již platnost usnesení členské schůze přezkoumávat (§ 663 odst. 2 z. o. k.). Platnost usnesení členské schůze nemůže být posuzována v jiném řízení než v řízení o návrhu podle § 620 odst. 1 z. o. k.

6) Jakkoliv je proces vyloučení člena z družstva zákonem upraven jako dvouetapový, je věcí vylučovaného člena – v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* (bdělým náležitě práva) – zda využije svých práv a bude se proti vyloučení z družstva bránit (podáním odůvodněných námitek, popř. i podáním návrhu na zahájení řízení o prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné).

7) Soulad rozhodnutí představenstva o vyloučení člena z družstva s právními předpisy a se stanovami může být přezkoumán pouze členskou schůzí na základě odůvodněných námitek podaných vylučovaným členem ve lhůtě určené ustanovením § 618 odst. 1 z. o. k., resp. – nevyhoví-li členská schůze podaným námitkám – soudem v řízení o návrhu vylučovaného člena podle § 620 odst. 1 z. o. k.

8) Nevyžije-li vylučovaný člen svého práva podat proti rozhodnutí představenstva odůvodněné námitky, jeho členství v družstvu zaniká marným uplynutím lhůty k podání námitek (tj. ke konci posledního dne lhůty – viz § 601 odst. 1 o. z.). Tím je proces vyloučení člena z družstva završen a v jiném řízení (např. v řízení o vyklizení bytu) již nemůže být jeho soulad s právními předpisy a stanovami družstva posuzován (opačný výklad by právní úpravu přezkumu rozhodnutí o vyloučení činil obsoletní).

9) Z řečeného se podává, že v řízení, v němž se družstvo domáhá vyklizení bytu s odůvodněním, že žalovaný byl z družstva vyloučen, jeho účast zanikla a spolu s ní zanikl i nájem družstevního bytu (§ 734 odst. 3 z. o. k.), soud toliko zkoumá, zda žalovanému bylo doručeno písemné rozhodnutí představenstva o vyloučení v souladu s § 621 z. o. k., zda toto písemné rozhodnutí obsahovalo poučení podle § 617 odst. 3 *in fine* a § 618 z. o. k. a zda žalovaný podal odůvodněné námitky proti rozhodnutí o vyloučení. Pokud tak učinil, soud dále posuzuje, zda členská schůze rozhodla o zamítnutí podaných námitek, a dále, zda žalovaný podal návrh na zahájení řízení o prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné, popř. zda toto řízení již bylo pravomocně skončeno (viz § 620 odst. 2 z. o. k.).

Srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2020, sp. zn. [27 Cdo 3400/2019](#), a judikaturu v něm citovanou.

22. V rozsudku ze dne 16. 6. 2021, sp. zn. [27 Cdo 837/2021](#), pak Nejvyšší soud formuloval a odůvodnil závěr, podle kterého oproti režimu obecné úpravy soudního přezkumu platnosti rozhodnutí členské schůze družstva podle § 663 z. o. k. má rozhodnutí, jímž soud vyhová návrhu vyloučeného člena podle § 620 odst. 1 z. o. k. – v případech, kdy stanovy nesvěřují působnost rozhodovat o vyloučení člena z družstva (podle § 617 odst. 1 z. o. k.) členské schůzi – dopad nejen na rozhodnutí o zamítnutí námitek (vydané podle § 620 odst. 1 z. o. k.), ale také na „prvostupňové“ rozhodnutí o vyloučení podle § 617 odst. 1 z. o. k. Vyhová-li soud návrhu podle § 620 odst. 1 z. o. k. a

rozhodne-li, že vyloučení z družstva je neplatné, pozbydou (v důsledku takového výroku rozhodnutí soudu) účinků všechna rozhodnutí orgánů družstva o vyloučení dotčeného člena z družstva a bude nastolen stav, jako by k rozhodnutí o vyloučení člena nedošlo. Jinými slovy, v řízení podle § 620 odst. 1 z. o. k. se posuzuje (ne)platnost vyloučení jako takového, nikoliv pouze konečného rozhodnutí o vyloučení. Proto, byla-li rozhodnutím soudu podle § 620 odst. 1 z. o. k. vyslovena neplatnost vyloučení člena z družstva, nemůže být žádným z (odklizených) rozhodnutí orgánů družstva o vyloučení dotčeného člena z družstva ohroženo právo ani postavení vylučovaného člena.

23. Smyslem a účelem § 620 odst. 2 z. o. k. je ochrana vylučovaného člena před důsledky jeho vyloučení z družstva do doby pravomocného skončení soudního řízení o prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné.

24. Byť členství vylučované osoby zaniká (již) okamžikem, kdy byl proces vyloučení z družstva završen (§ 619 z. o. k.), nelze s ohledem na možnost zneplatnění vyloučení soudním rozhodnutím s účinky *ex tunc* připustit, aby až do okamžiku právní moci rozhodnutí soudu o platnosti vyloučení (tj. do doby, kdy bude s konečnou platností postaveno na jisto, že vyloučení člena z družstva již nemůže být zvráceno) byly vůči vylučovanému členovi uplatňovány (jakékoli) důsledky zániku jeho členství. Nelze tudíž (prozatím) ani uzavřít, že v důsledku zániku členství v družstvu dovolatel ztratil aktivní věcnou legitimaci v probíhajícím řízení o nahrazení projevu vůle uzavřít smlouvu o převodu bytové jednotky.

25. Dojde-li proto v průběhu řízení o nahrazení projevu vůle uzavřít smlouvu o převodu bytové jednotky k vyloučení žalobce z družstva a podal-li žalobce včas návrh na prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné, může soud žalobu zamítnout z důvodu ztráty aktivní věcné legitimace žalobce až poté, kdy bude pravomocně zamítnut návrh na prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné, resp. kdy bude řízení o tomto návrhu pravomocně skončeno jinak než vyhověním návrhu.

26. Protože otázku platnosti vyloučení žalobce z družstva není soud rozhodující o žalobě o nahrazení projevu vůle uzavřít smlouvu o převodu bytové jednotky oprávněn v řízení řešit, nezbuďte mu zpravidla nic jiného než řízení podle § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř. přerušit do pravomocného skončení řízení o prohlášení rozhodnutí o vyloučení za neplatné.

27. Jelikož právní posouzení věci dovolatelem otevřené otázky není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

28. Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem o. s. ř., § 226 odst. 1 o. s. ř.).